

УДК 37.091.26 – 057.875: 378.4.011.3 – 051

НІНА АТАМАНЧУК

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ ВИКЛАДАЧАМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ВИШУ

Розглянуто теоретичні та методичні аспекти оцінювання навчальних досягнень студентів. Встановлено, що найважливішими з функцій оцінювання, на думку викладачів, є стимулюючо-мотиваційна та контролююча, вони дозволяють стимулювати бажання студентів поліпшувати результати, самореалізовуватися у навчанні, а також цілеспрямовано керувати процесом навчання, отримувати інформацію про хід пізнавальної діяльності студентів. Виявлено позитивне сприйняття студентами системи рейтингового оцінювання їх роботи викладачами, цілком своєчасне і достатньо інформативне висвітлення ними змісту, вимог і критеріїв оцінювання різних форм роботи. Підкреслено, що рейтингова система оцінювання навчальної діяльності студентів – важливий крок до оптимізації навчально-виховного процесу у вищій школі – потребує від науково-педагогічних працівників належної психолого-педагогічної підготовки, перебудови організаційних і методичних аспектів навчально-виховного процесу.

***Ключові слова:** педагогічний виш, рейтингова система, контроль, оцінювання навчальних досягнень студентів, функції оцінювання, система оцінювання, інформованість.*

Постановка проблеми. Входження України до європейського освітнього простору, передбачає підвищення якості підготовки фахівців, які будуть відповідати європейському ринку праці. Створення системи контролю та оцінки навчальних досягнень студентів є необхідною умовою роботи якісної підготовки спеціалістів у вищому навчальному закладі. Навчальний процес повинен бути організований так, щоб студент прагнув до самостійного оволодіння знаннями, вибору тем і визначення рівня засвоєння знань.

Саме тому, **метою** дослідження є вивчення рейтингового оцінювання досягнень студентів педагогічного вишу, яке функціонує в межах кредитно-модульної системи навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. Проблема рейтингу розглядається в працях таких вітчизняних й зарубіжних авторів, як А. Алексюк, В. Бондар, Л. Булонський, А. Фурман, В. Боднар, Н. Васил'єв, В. Гареев, В. Гольдшміт, В. Груцяк, О. Калугін, В. Каспаров, Е. Лузик, В. Малишенко, Ю. Моїсєєв, І. Прокопенко, Дж. Рассел, Е. Сергеева, Сікорський, І. Чегель, Н. Шиян та інших.

Важливим фактором, що впливає на хід навчального процесу, є система оцінювання студентів («рейтинг»). Рейтинг (англ. rating – оцінка, порядок, класифікація) – термін, який означає суб'єктивну оцінку явища за заданою шкалою. Рейтингова система передбачає визначення рівня оволодіння студентами змістом навчального матеріалу модуля, цілісного курсу, сформованості умінь і навичок.

А.М. Алексюк у монографії «Педагогіка вищої освіти України» подає правила запровадження модульно-рейтингової системи (МРС) оцінювання навчальної діяльності студентів [1].

Рейтингова система в вищій школі являє собою кількісну характеристику якості навчальної діяльності, котра виражена в балах і спрямована на стимулювання ритмічної, зацікавленої, активної роботи студентів. Це індивідуальний сумарний показник рівня навчальних досягнень студента та його ставлення до процесу навчання, що встановлюється на кожному етапі поточного, періодичного й підсумкового контролю знань.

Рейтингова система дозволяє викладачу й студенту ефективно керувати навчальною діяльністю, регулювати її. Це виявляється в накопиченні балів студентом. Знаючи необхідний підсумковий бал, студент може обирати види навчальної діяльності, контролювати час виконання того чи іншого виду роботи. Для викладача це керування навчальним процесом через динаміку балів, що дозволяє стимулювати активність студентів. Рейтинговий контроль знань студентів дозволяє оцінити результати й можливі пропуски в знаннях.

У рейтинговій системі значною мірою (порівняно з традиційною заліковою системою) виявляється відповідальність студента за самостійне визначення кроків в навчанні, що відображається в ритмах його навчання, в накопиченні ним балів. У зв'язку з тим, що студенти самі визначають види діяльності, в яких вони можуть найбільш повно реалізувати себе в оволодінні дисципліни, що вивчається (в цьому випадку виявляється їх самостійність), вони більш активні й відповідальні за свої дії [2, с.78].

Отже, основною метою рейтингової системи є підвищення якості підготовки спеціаліста. Серед головних задач рейтингової системи можна назвати стимулювання пізнавальної діяльності, регулярної самостійної навчальної роботи студентів протягом усього семестру; підвищення їх мотивації оволодіння освітніх програм; формування позитивного досвіду самоосвіти та самовиховання; підвищення рівня організації освітнього процесу в ВНЗ.

Усе це вимагає від викладача ВНЗ ґрунтовних знань, умінь і компетентності в організації своєї діяльності за кредитно-модульною системою навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проводилося у 2015-2016 роках на базі ПНПУ імені В. Г. Короленка. У ньому брали участь 120 студентів першого курсу (факультетів технологій та дизайну, історичного, природничого).

Вивчення оцінювання студентів I курсів викладачами здійснювався за такими напрямками:

- аналіз навчально-методичного забезпечення курсів на предмет наявності критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів та їх змісту (навчальних програм, робочих навчальних програм, методичних рекомендацій до практичних, лабораторних занять, самостійної та індивідуальної роботи студентів);

- опитування викладачів спрямоване на виявлення ставлення до процесу оцінювання та проблем, які виникають.

- анкетування студентів щодо питання оцінювання.

Аналіз навчально-методичного забезпечення курсів на предмет наявності критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів та їх змісту показав, що до навчальних дисциплін викладачами розроблено навчальні програми, робочі навчальні програми, плани практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи студентів. У робочих навчальних програмах наявні змістовні критерії та шкала оцінювання рівня засвоєння змісту навчальної дисципліни. Враховуються різні форми роботи при визначенні критеріальних параметрів оцінювання роботи студентів.

Встановлено, що оцінювання знань, умінь, навичок студентів охоплює весь навчальний процес і відбувається на лекційних, лабораторно-практичних заняттях, при виконанні самостійної, індивідуальної роботи студентами.

Оцінювання навчальних досягнень студентів першого курсу здійснюється згідно з «Положенням про КМСОНП». Академічні успіхи студента визначаються за

допомогою 100-бальної системи оцінювання з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали.

Викладачами використовуються всі види оцінювання попереднє, поточне, тематичне, підсумкове. Оцінювання студентів передбачає визначення й вираження в умовних одиницях (балах), а також в оцінних судженнях викладачів знань, умінь, навичок студентів відповідно до вимог навчальних програм.

На початку вивчення курсу студент отримує інформацію щодо КМСОНП, форм, видів і термінів контролю, критеріїв оцінювання. Викладач визначає види та форми контролю знань, умінь і навичок студентів; інформує студентів про результати контрольних заходів.

Опитування викладачів показало, що найважливішими з функцій оцінювання, на їхню думку, є стимулюючо-мотиваційна та контролююча, що дозволяє, перш за все, стимулювати бажання студентів поліпшувати свої результати, самореалізовуватися у навчанні, а також цілеспрямовано керувати процесом навчання, отримувати інформацію про хід пізнавальної діяльності студентів. Третє місце за значимістю належить діагностико-керуючій функції, що допомагає виявити причини труднощів, прогалини у знаннях і вміннях, визначити конкретні шляхи усунення недоліків. Далі йдуть навчальна, розвивальна та виховна функції.

Опитування дало можливість виокремити ряд проблем, з якими стикаються викладачі у процесі оцінювання навчальних досягнень студентів. Зокрема викладачі зазначають, що в умовах кредитно-модульної системи: 1. Важко оцінити усні відповіді менш активних студентів, оскільки більш активні постійно доповнюють відповіді інших, намагаються висловитися на кожному занятті. Їх треба підтримати, а з іншого боку – якщо студент не активний, це ще не означає, що він не знає матеріалу. 2. На підрахунок балів йде велика кількість часу. 3. Важко здійснювати оцінювання у групах, де велика кількість студентів.

Для з'ясування оцінного ставлення студентів до впровадженої викладачами системи оцінювання навчальних досягнень студентів та виокремлення можливих проблемних моментів у її розумінні нами було проведено опитування у формі анкетування. При розробці анкети ми враховували, з одного боку, різні форми роботи студентів, що навчаються за кредитно-модульною системою, а з іншого – існуючі вимоги до оцінювання якості знань, зафіксовані в Положеннях про вищу школу.

Нас цікавили джерела інформування студентів про особливості оцінювання знань при вивченні дисциплін, його своєчасність, зрозумілість змістовних критеріїв, які використовуються викладачами для оцінювання різних форм роботи студентів, об'єктивність, обґрунтованість, диференційованість оцінювання, відкритість і доступність поточної інформації про індивідуальні результати накопичення рейтингових балів, рівень гласності в її обговоренні, етичні форми її повідомлення тощо. Окрім того, ми з'ясували інформованість студентів про можливі додаткові форми роботи для покращення результативності рейтингового статусу на етапі ПЗК (особливо для студентів із низькою ефективністю навчальної діяльності, а також тих, хто вмотивований на підвищення підсумкових результатів по закінченню вивчення навчальної дисципліни).

Опитування студентів показало, що: 97% досліджуваних інформовані про специфіку оцінювання їхньої роботи безпосередньо від викладача, який викладає предмет і 3% – із методичних матеріалів. Серед них 9,5% вказали на додаткове інформування від куратора і 15% відзначили, що уточнювали цю інформацію в однокурсників. Лише два студенти зазначили, що не володіють такою інформацією.

З'ясування часу інформування студентів про систему оцінювання виявило такий розподіл результатів: 34,5% студентів зазначили, що інформовані на початку вивчення навчальної дисципліни; 60,9% – у процесі її вивчення і 4,6% – на етапі

модульного контролю. Два студенти відповіли, що не отримували такої інформації (що не може виступати показовим, оскільки не виключена специфіка цих студентів у ставленні до навчання).

Ми просили студентів оцінити зрозумілість критеріїв оцінювання різних форм їхньої роботи і ступеню активності – на лекціях, практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної роботи, на етапі модульного контролю та етапі ПЗК. Розподіл середніх оцінок має такий вигляд: лекційні заняття – 2,7; практичні заняття – 4,4; самостійна робота – 3,8; індивідуальна робота – 3,7; тестовий поточний контроль – 3,8; модульний контроль – 4.

Ми усвідомлювали, що цей показник (лекційний) не може бути достатньо інформативним для всієї вибірки, оскільки нарахування балів за відвідування лекції (чи наявність аспекту лекції) міг не передбачатися для оцінювання у розробленій викладачем системі, що і підтвердилося опитуванням.

Добру інформованість про можливі додаткові форми роботи, які б дозволяли покращувати рейтинговий статус у процесі вивчення дисципліни, на етапі модульного контролю і ПЗК, відмітили 29,3% студентів; 42,4% вказали на слабку зорієнтованість у цьому питанні; 15,5% зазначили, що не мають ніякого уявлення про такі можливості. Відсоток студентів, які утрималися від відповіді склав 12,8% від усіх опитаних.

При цьому розподіл відповідей щодо джерел такого інформування має такий вигляд: 69% відмічають, що їх про це інформує викладач, 1,3% – куратор, 9,5% студентів дізнаються про це від однокурсників, а для 8,1% таким джерелом виступають методичні матеріали до вивчення дисципліни.

Ставлення студентів до окремих змістовних аспектів системи оцінювання викладачем їхньої роботи виражено в таких середніх оцінках: об'єктивність – 4; обґрунтованість – 4; гласність – 4; диференційованість – 3,7; етичність – 4; відкритість і доступність – 4,5.

В якості можливих труднощів студентів у процесі рейтингового накопичення балів нами передбачались: слабкий рівень їх підготовки; відсутність навичок самоорганізації діяльності; незрозумілість системи накопичення балів; відсутність методичних матеріалів; відсутність інтересу до навчання; лінощі, а також можливі інші труднощі (свій варіант). Отримана нами інформація має такий вигляд (проценти виражають частоту відповідей із загальних відповідей по виборці): слабкий рівень підготовки студентів – 24 %; відсутність навичок самоорганізації – 18%; незрозумілість системи накопичення балів – 5 %; відсутність методичних матеріалів – 5 %; відсутність інтересу – 10 %; лінощі – 24 %; інші причини – 12 % (без вказівки, що саме).

Як показують дані самооцінювання студентів, вони усвідомлюють, що не дуже старанно ставляться до своїх навчальних обов'язків і часто мають проблеми з накопиченням балів через власні лінощі. Досить великий відсоток відповідей (18 %) стосується невміння продуктивно організувати власну діяльність. Ця інформація може бути врахована при плануванні роботи кураторів, які можуть надати певну інформаційну, консультативну допомогу студентам.

За даними опитування можна говорити, що студенти досить високо оцінюють етичність коментуючих їх успіхи суджень викладачів. Найбільшу частоту за результатами опитування мають схвалення і моральна підтримка студентів, увага та попередження. Іронія, натяк, осуд, як можливі оцінні судження, зустрічаються в одиничних випадках.

На основі цих результатів, можна говорити в цілому, про позитивне сприйняття студентами системи рейтингового оцінювання їх роботи викладачами, цілком

своєчасне і достатньо інформативне висвітлення ними змісту, вимог і критеріїв оцінювання різних форм роботи.

Як бачимо рейтингове оцінювання навчальної діяльності студентів – це важливий крок у напрямку оптимізації навчально-виховного процесу у вищій школі. Але воно потребує від науково-педагогічних працівників належної психолого-педагогічної підготовки, перебудови організаційних і методичних аспектів навчально-виховного процесу.

Висновки. Таким чином рейтингове оцінювання навчальних досягнень студентів першого курсу має переваги як для самих студентів так і для викладачів.

Для студентів ці переваги полягають у тому, що: рейтинг активізує самостійну роботу студентів, робить її систематичною впродовж семестру; формується позитивна мотивація навчальної діяльності; стимулюється самостійність, ініціативність, відповідальність, творчість; студент зорієнтований на самостійний науковий пошук, що сприяє інтелектуальному розвитку особистості; підвищується об'єктивність оцінювання навчальних досягнень; зменшується навантаження під час екзаменів та заліків; здобуті знання більш глибокі і міцні; отримується особисте задоволення від процесу учіння.

Для викладачів є можливість: індивідуалізації навчання та диференційованого підходу; допомогти студентам рівномірно розподілити навчальне навантаження протягом семестру; уникнути конфліктів, які часто виникають у результаті підсумкової перевірки знань на екзамені.

Отже, рейтингове оцінювання досягнень є суттєвим фактором стимулювання пізнавальної діяльності студентів та формування професійної компетентності майбутнього спеціаліста.

Результати нашого дослідження не вичерпують усіх аспектів проблеми. У подальшому варто вивчити питання про розроблення і застосування інноваційних методів навчання студентів, що забезпечить підвищення рівня якості освіти і конкурентоспроможності фахівців, випускників педагогічного вишу.

Список використаних джерел

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія /А. М. Алексюк. – К. Либідь, 1998.– 558 с.
2. Сергеева Е.В. Оценка учебных достижений студентов в контексте Болонского процесса: рейтинговая система / Е.В. Сергеева // Управление качеством профессиональной подготовки специалистов в условиях перехода на многоуровневое образование. Сборник научных статей по итогам всероссийской научно-практической конференции.– Волгоград, 22-25 сентября 2008 г.– Ч. 1. – Волгоград: Изд-во ВГПУ «Перемена», 2008. – 268 с.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2017 р.

АТАМАНЧУК Н.

Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленко, Украина

РЕЙТИНГОВОЕ ОЦЕНИВАНИЕ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ СТУДЕНТОВ ПЕРВОГО КУРСА ПРЕПОДАВАТЕЛЯМИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВУЗА

Рассмотрены теоретические и методические аспекты оценивания учебных достижений студентов. Установлено, что важнейшими из функций оценивания, по мнению преподавателей, есть стимулирующе-мотивационная и контролирующая, они позволяют стимулировать желание студентов улучшать результаты, самореализоваться в учебе, а также целеустремленно руководить процессом учебы, получать информацию о ходе познавательной деятельности студентов. Обнаружено позитивное восприятие студентами

системы рейтингового оценивания их работы преподавателями, полностью своевременное и достаточно информативное освещение ими содержания, требований и критериев оценивания разных форм работы. Подчеркнуто, что рейтинговая система оценивания учебной деятельности студентов – это важный шаг в направлении оптимизации учебно-воспитательного процесса в высшей школе, требующий от научно педагогических работников надлежащей психолого-педагогической подготовки, перестройки организационных и методических аспектов учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: педагогический вуз, рейтинговая система, контроль, оценивание учебных достижений студентов, функции оценивания, система оценивания, информированность.

ATAMANCHUK N.

Poltava V. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

RATING OF THE FIRST-YEAR STUDENTS SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS BY THE TEACHERS OF PEDAGOGICAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

There were regarded the theoretical and methodical aspects of grade of students educational achievements. It was revealed, that the most important functions of grade, to teachers mind, are: stimulation, motivation and control. They stimulate desires of students to improve their results, self-educate, get the information about process of the informative activity of students, and also to manage the process of education purposefully. It was noticed, that students reacted positively to the rating system of their work by teachers, quite timely and informative elucidation of the content, requirements and grade standards of different kinds of work. There were marked the problems of rating system of educational achievements, which appear in the first-year students. It is noticed, that rating system of educational students activity is important step to optimize the scientific and educational process at high school. But it requires all scientific and pedagogical workers to be prepared psychologically and pedagogically well. It also demands a reconstruction of organizational and methodical aspects of the educational process.

Keywords: pedagogical institution of higher education, rating system, control, students scientific achievements rating, functions of grade, grade system, informing.